
DOKUMENTUM

A POLGÁROK A DEMOKRÁCIÁBAN NEVELÉSI PROGRAM*

A zárókonferencia vitái és határozatai

Bevezetés

A zárókonferencia célja mindenekelőtt az volt, hogy az értékelés igényével áttekintsék az Európa Tanács által támogatott Polgárok a Demokráciában Nevelési Program eseményeit és eredményeit az 1997-es indulástól fogva; másodsorban pedig az, hogy megvitassák, melyek azok a lehetséges akciók, amelyeket a Tanács e területen támogat a jövőben. E célok eléréséhez a háromnapos konferenciát a helyzetkép – feltárás – tervezés hármasság egyjegyben szervezték meg. Ezen összegező jelentésben négy egymással összefüggő téma keretében vizsgáljuk a konferencia célkitűzéseit, nevezetesen:

1. mivel járult hozzá az EDC-program az Európa Tanács alapvető feladataihoz;
2. elmélet és gyakorlat az EDC-n belül;
3. értelmezési lehetőségek az EDC-vel kapcsolatban;
4. az EDC program jövőbeli lehetőségei.

A négy téma keresztmetszetében és a három nap vitáinak vonulatában pontosan meghatározható feszültségforrások jelentkeztek, melyek egyúttal összekapcsolták, olykor meg is határozták a közvetlen feladatokat vagy kérdéseket. Példaként említhető az a talán zárókonferenciák esetében kivédhetetlenül és minden alkalommal megjelenő aggály, ami a múlt és a bizonytalan jövő egyidejű tárgyalásából fakad. A viták során több résztvevő állásfoglalását alapvetően meghatározta a „nincs jövő” vagy a „bizonytalan jövő” alternatívája. További, a konferencia során folyamatosan jelen levő feszültségforrás volt például az erős belső fókuszálás (az EDC-programmal, illetve a programnak az Európa Tanácson belüli szerepével kapcsolatban) és a külső, globális összefüggések egymás mellettisége; vagy az egyedi sajátosságok és az általános jellemzők közötti ellentmondások, vagy akár az EDC-programot már régtől fogva ismerők és az azzal most ismerkedők közötti ellentétek. Ezek a feszültségek meghatározók voltak a háromnapos konferencia teljes folyamatában, sajátos hangsúlyt adtak a zárókonferencia megfontolásainak.

* *Education for Democratic Citizenship – EDC. Zárókonferencia. 2000. szeptember 14–16. A jelentést Keith Forrester írta.*

Az EDC-program hozzájárulása az Európa Tanács alapvető feladataihoz

Miután az Európa Tanács azt a folyamatot erősíti, amelyben a közös értékekre és a szolidaritásra épülő, szabadabb, toleránsabb és igazságosabb társadalom jöhet létre, a konferencia résztvevői világosan és sok szemponttal alátámasztva úgy értékelték, hogy a program a Tanács alapvető feladatai között foglal helyet. Az EDC-programmal konkrét, egyértelmű és bizonyító erejű kifejezést nyert, hogy a Tanács a pluralista demokrácia, az emberi jogok és a törvényes rend létrehozása, fenntartása és megerősítése érdekében tevékenykedik, olyan közegben, melyet egyrészt alapvető átszervezési folyamatok jellemeznek, másrészt gyengülő létező struktúrák és gyakorlat. Ez a motívum legerőteljesebben talán a konferencia utolsó napján tartott viták hozzászólásaiban jelentkezett, de jellemző volt a konferencia összes vitájára. A konferencia nyitó ülésén a főtitkár nagy elismeréssel beszélt az EDC-programról, arról, hogy az milyen nagy mértékben hozzájárult az Európa Tanács munkájához. Többször hivatkoztak erre a munkacsoportok megbeszélésein az előadók is, amikor arról beszéltek, a Tanács hogyan erősíthetné és terjeszthetné a demokráciára nevelés programjait. Itt sorolták fel azokat az igényeket, melyek a fiatalokkal foglalkozó intézményekkel (iskolákkal, egyetemekkel és a kutatói szférával) kötött szorosabb kapcsolatokban fejezhetők ki.

A viták során az is nyilvánvaló volt, hogy az EDC-program a Tanács átfogó munkájához és érdeklődési területéhez kötődik azzal a fejlesztő hatással és kreativitással, ami munkáját jellemzi. Kész válaszok és megoldások tálalása helyett az EDC-program inkább arra kérte a résztvevőket, az érintett kormányoktól a civil szervezetekig, hogy működjenek együtt lehetséges eszközök kimunkálásában, melyekkel legyőzhetőek a demokratikus kultúra értelmezési kereteiben és gyakorlatában elfogadottan tapasztalható problémák és gyöngeségek. Az Európán kívülről jöttek számára az introspektív és kritikai önvizsgálat- szemlélet üdítő és tanulságos volt, amint azt az Afrikából érkezett Prof. Baregu megjegyezte záró

konferenciabeszédében. Azonban azoknak, akik Európából jöttek, az EDC-program feltáró és reflektív módszerei már a kezdetektől izgalmas, dinamikus és eredendően kísérleti jellegűt adtak a programban folyó munkának. Kétségtelenül kalandos felfedezőútnak mutatkozott ez a kutatás, melyben az alapvetően aktivitásra és részvétellel építő demokratikus eszméket és módszereket keresték, szemben a megszokottal és formálissal, mely gyakran átláthatatlan és túlbonyolított. Az első munkacsoportok vitái és jelentései azt tükrözték, hogy a konferencia jó alkalom volt minden résztvevő számára, hogy meghallgassa, megvitassa és gazdagítsa a program eddigi eredményeit.

Azonban a kritikai hangvétel vagy a helyzet feltárása nem nyilvánult meg olyan erőteljesen az összes munkacsoportban, mint feltételezhattük volna. Ennek oka a munkacsoportok esetében az időhiány lehetett, vagy az, hogy a munkacsoportok témáikban túl ambiciózusak voltak. Annak érdekében, hogy a program során végzett munka értékeit minél jobban feltárják, és hogy ezt minden résztvevő hasznosíthassa, a folyamatokat, a kompetenciákat és a programot meghatározó témákat kell a figyelem középpontjába állítani. Ezek a témák a monitorozás, értékelés, elemzés, információáramlás és alkalmazás kérdéseit vetik föl, melyek az EDC-program jövőjére nézve fontos szempontokként merültek fel.

Az EDC-program elmélete és gyakorlata

Annak a demokrácia-értelmezésnek az alapján, melyben a demokrácia a gyakorlat és elmélet olyan együttese, mely folyamatos tárgyalást kíván egy folyamatos fejlődés során, nagy hangsúlyt kapott az EDC-program rugalmassága a téren, hogy kit és milyen kérdéseket fogadjon be. Hasonlóan például az iskolák befogadásához, erős igény jelentkezett a gender kérdések figyelembe vételére. Ezek ugyanis szorosan összefüggnek a polgár helyzetével a demokratikus társadalomban, valamint azzal, hogy támogassák más csoportok befogadását, mondjuk, foglalkozási csoportokba, például a foglalkoztatókéba vagy a szakszervezetekbe. Ha a demokráciában polgárnak lenni egyenlő azzal, hogy „hangot kapni”, és azzal, hogy leleplezzük azokat a folyamatokat és struktúrákat, melyek „elfojtják” e hangokat, akkor határozottabban kell foglalkoznunk a hatalom és egyenlőtlenség kérdéseivel, mint ahogy eddig történt. Felmerült az igény, hogy még specifikusabb programokkal és eszközökkel, gyakorlati demonstrációkkal mutassák be, milyen hatással van az EDC e kérdésekre, és milyen kölcsönös kapcsolatban áll velük, akár a munkahelyen, akár a mindennapi emberi kapcsolatok terén (a nem, szexualitás, bőrszín, életkor vagy társadalmi osztály különbségein keresztül).

Amellett, hogy bizonyos társadalmi csoportok jelentősebb bevonását szorgalmazták, új gyakorlati helyszíneket is javasoltak. A már létező Polgárság Helyszínek (*Sites of Citizenship*) mellett, melyek eltérnek egymástól földrajzi meghatározottság, méretek, résztvevők és témák szerint, azt javasolták, hogy először is legyen több helyszín, másodsor az eddig háttérbe szorult témák alapján (média, új technológiák, üzleti/gazdasági szektor) határozzák meg az új helyszíneket. A „Polgár és Magánvállalkozás” munkacsoport a konferencia második napján arról számolt be, hogy alapvető „félelmek és bizonytalanságok” vannak azzal kapcsolatban, vajon mi a gazdasági szektor szerepe a demokratikus társadalomban. A jó korporatív kormányzat minőségi jegyei, a gazdaság hatása a környezeti tényezőkre és a társadalmi felelősség további hasonló kérdései adják az EDC feltárásának termékeny talaját.

Végül amellet, hogy elismerték azokat az eredményeket, melyeket elértek a fogalmak és kulcskompetenciák meghatározásában és az elsajátításukhoz elengedhetetlen tanulási stratégiákban, amint azt a helyszínek programjai jól bizonyítják (lásd a program zárójelentéseit), azt javasolták, hogy további erőfeszítéseket tegyenek azért, hogy az eredmények megjelenjenek a politikai irányelvekben, döntésekben is. Ezek az irányelvek az alkalmazást segítenék, és konkrét, gyakorlati és máshol is alkalmazható eszközöket biztosítanának minden érdekelt fél és potenciális szereplő számára.

Az EDC értelmezési lehetőségei

Rengeteg témát határoztak meg a három nap során, melyek együttesen körvonalazták az EDC-programon belül alkalmazott értelmezési lehetőségek több jellemző vonását. Talán a legfontosabb ezek közül (és amit igen erősen közvetítettek a munkacsoportok) a már említett kapcsolat a nemzetközi szintű politikaformálás és a helyi szintű cselekvési programok között. Az EDC-program meghatározó központi eleme az a kísérlet, hogy a demokráciában élő polgárról új ismereteket és értelmezést hozzon létre és integrálja (az elméleti munkára és a Polgárság Helyszínekre támaszkodva) a politikaformálással és alkalmazással. A politika formálása igen összetett folyamat, az EDC-program az első szakaszában nem is lehetett teljesen sikeres e cél megvalósításában. Mégis, az a megfogalmazott szándék, hogy a politikát összekössék a gya-

korlattal, nem csak merész volt (különösen, ha figyelembe vesszük a program korlátozott anyagi erőforrásait), hanem különös „kiélezettséget” és izgalmat adott a tényleges és potenciális helyszíneken zajló vitákhoz és folyamatokhoz.

Az EDC-program értelmezésének második megkülönböztető jegye az élethosszig tartó tanulás hangsúlyozása. A „Tanulási stratégiák” munkacsoport- vitái és jelentése jól illusztrálták a tanulás értelmezési lehetőségeinek végtelen sorát, melyet immár az élethosszig tartó tanulás perspektívájába kell helyoznunk. Az iskolaközpontú paradigmáról az élethosszig tartó tanulásra váltás nem csak felszabadította (különböző módokon, melyekről még nincs teljes képünk) az informális tanulást és a nem formális oktatást, hanem úgy tekint a tanulásra, hogy az az embernek mint társadalmi lénynek egy alapvető vonása. Ez, amint állították, már az általános iskola előtt megkezdődik és egész életünkön át tart. Ezen a pályán haladva a formális iskolai élmények természetesen fontos szerepet töltenek be a demokratikus polgári értékek, attitűdök, készségek és ismeretek elsajátításában, amint azt a három iskolakutató bizonyította a konferencia második napján. Mivel azonban nincsenek belső és részletes ismereteink ezekről a folyamatokról és tevékenységekről, a (...) helyszíneken hangsúlyozták, hogy a jövőben integrált kutatási funkcióra lesz szükség, mely követi a helyszínek fejlődését.

A harmadik illusztráció ahhoz, hogy az Európa Tanács hogyan értelmezi az EDC-t, a „Politikai reform” munkacsoport megvilágításában látható. Szerintük az EDC-program stratégiai eszköz, amivel egy sor más, kapcsolódó kérdést lehet integrálni és fókuszálni. Ezek között van például az emberi jogok mint tantárgy, konfliktuskezelés, békére nevelés, globális oktatás, működő demokrácia és a felsőoktatás reformja. Az EDC-programot fémjelző polgár sok összetevőből álló fogalma elkerülhetetlenül a társadalmi csoportok és érdekek egymással átfedésben lévő hálózatait fedi, és alapjaiban meghatározza a jövőbeli akciók megvalósítását és felosztását.

Az EDC értelmezésének negyedik meghatározó vonása a partnerség hangsúlyozása. Függetlenül attól, hogy itt a Tanács és a tagállamok, a Tanács és más nemzetközi szervezetek (például az EU, UNESCO) formális intézmények, nem kormányzati szervezetek vagy az helyszínek közötti kapcsolatról van szó, a partnerség eszméje mindvégig az előtérben állt a három nap során. Talán egyik az oka annak, hogy a plenáris ülések előadói különös jelentőséget tulajdonítottak a Grazi Folyamatnak és a Budapesti Nyilatkozatnak (a Dél-Kelet-Európának szóló kiemelt figyelem mellett), éppen az EDC erőteljes partnerség- dimenziója volt. A konferencián felhívták a figyelmet sok partneri kapcsolat ellentmondásos, törekény és konfliktusos mivoltára is. A partnerség túlságosan leegyszerűsítő értelmezése nagy valószínűséggel csatlódásba és esetleg keserűségbe torkollik. Az intelmek ellenére a konferencián érzékelhető volt az erős igény arra, hogy tovább erősítsék az együttműködést, valamint a horizontális cserét és együttműködést az intézmények között.

E különböző értelmezési módok egy önálló projektben tetőztek. Könnyebb utak és módok is elképzelhetők, melyek adminisztratíván hatékonyabb munkamódszereket eredményeztek volna. Ezek azonban nem vezettek volna el a „kísérlethez”, amit Mrs. Trautmann említett előadásában, vagy a „kreatív” és „megerősítő” tulajdonságokban, amikre M Schwimmer utalt nyitóbeszédében a konferencián.

Az EDC-program jövője

A három nap során több javaslat hangzott el az EDC-program következő szakaszára vonatkozóan. A konferencia résztvevői tudták, hogy az Oktatási Bizottság a következő héten ülésezik,

és hogy a folytatással kapcsolatos javaslatok az Oktatási Miniszterek elé kerülnek megerősítés végett a Krakóban tartandó októberi találkozón. Azonban az utolsó napon Frans Lander (az Oktatási Bizottság tagja) vezetésével több javaslatot tettek a jövőre nézve. Ezeket a javaslatokat három csoportba sorolhatjuk:

a) Oktatáspolitikai és stratégia. Az e csoportba tartozó feladatok a következők:

- az EDC-program alapján Közös Tervezet véglegesítése, melyet módosítva vagy bővítve használhatnak, helyi hatóságok, a tagországok kormányai, a nem kormányzati szervezetek, hogy EDC-programokat működtessenek az iskolákban, helyszíneken, munkahelyeken stb.;
- országos hálózatfejlesztő szemináriumot tartani annyi tagországban, amennyiben lehet, megfelelő anyagok és dokumentációk felhasználásával;
- segítség nyújtása EDC politikai irányelvek és törvények megfogalmazásában az alkalmazási stratégiák megvalósításában;
- az akciókutatás integrálása jelenlegi és jövőbeli EDC akciók esetében.

b) Hálózatépítés és kommunikáció. A javaslatok az alábbiak:

- interaktív internethálózat kiépítése;
- széles körben terjesztett hírlevél kiadása;
- szakmai fórumok szervezése;
- testvérhelyszínek létrehozása, szakembercserék támogatása látogatások és szemináriumok formájában; adatbázis létrehozása az EDC törvénykezési eszközökből és a bevált gyakorlat jó példáiból;
- EDC anyagok létrehozása.

c) Tudatosságot erősítő és kampánytevékenységek. A javaslatok az alábbiak:

- Az EDC nyilvános megjelenésének megtervezése és megvalósítása;
- hírlevél és internetoldal (lásd mint fent);
- kapcsolat hasonló gondolkodású szervezetekkel (például Emberi Jogok) és európai felnőtt-oktatási intézményekkel;
- kampány szervezése 2003-ban.

Összegezés

Az EDC-program stábjának legelső találkozóján, 1997 februárjában az akkori oktatási, kulturális és sportigazgató, Raymond Weber a következő igényről beszélt:

„... aktívan részt venni abban a folyamatban, melynek célja a demokratikus kultúra új formájának felderítése és azoké az eszközöké, melyekkel az egyének kreatívan részt vehetnek a reprodukcióban.” Majd ezzel folytatta: „Az EDC-program (és különösen a Polgárság Helyszínei) lehetőséget ad az Európa Tanácsnak, hogy ténylegesen a való életben működjön, s hogy »Elefántcsont-torony« elszigeteltségét, mellyel eddig gyakran megvádolták, maga mögött hagyja.”

Ezek a szavak ma épp úgy igazi feladat elé állítanak, mint 1997-ben. A közbeeső években természetesen tekintélyes tapasztalatok, eredmények gyűltek össze. Amint azt e zárókonferencia vitái és megállapításai már jelezték, nagy erővel fogtak hozzá, hogy az 1997-ben kitűzött célokat megvalósítsák – ami napjaink Koszovó utáni világában kétségtelenül sürgetőbb, mint 1997-ben volt.

Zsigovits Gabriella fordítása

III/1 – 1994 TAVASZ » MÉRLEG, 1990–1994

Lukács Péter: Captatio benevolentiae; Kozma Tamás: Nemzetközi trendek; Lukács Péter: Kozmopolitai paradigmák; Farkas Péter: Szakképzés-politika; Setényi János: Felsőoktatás-politika; Forray R. Katalin: Az oktatás feltételrendszere; Balogh Miklós: Önkormányzatok és iskolák; Liskó Ilona: Átalakuló iskolák; Nagy Péter Tibor: Hittan-oktatás » JEGYZET (Kozma Tamás) » INTERJÚ Beke Kata, Dobos Krisztina és Sáska Géza múltjáról, jelenről és jövőről » DOKUMENTUM Az OECD szakértői a magyar oktatásügyről » GRAFIKONOK » SZEMLE Adrian Wooldridge: Próbáljuk keményebben!

III/2 – 1994 NYÁR » VEZETŐK

Anthony Morgan: Stratégiai irányítás; Czigány Magdolna: Menedzsment vagy adminisztráció; Drahos Péter: Szibériai nyár; Barbara Sporn: Egyetemek válságban; Liskó Ilona: A szakképző iskolák igazgatói; David Palfreyman: Új menedzsmentszemlélet; Nagy Péter Tibor: Az igazgatói szakma kialakulása; Halász Gábor: Iskolavezetés és vezetőképzés » INTERJÚ Gál Ferenc és Megyesy Ágoston iskolaigazgatók » DOKUMENTUM Oktatás és szakképzés. Az Európai Unió dokumentumai » KUTATÁS KÖZBEN Balázs Éva: Iskolavezetők – a menedzserképzés új kliensei; Annási Ferenc & Baráth Tibor: Az iskolai menedzserképzésről; Szemerszki Mariann: Az új oktatási törvényről és az oktatás költségeiről; Szemerszki Mariann: Az ifjúsági kultúra változásai » SZEMLE Halász Gábor: Iskolavezetés; Hrubos Ildikó: Felsőoktatási rendszerek fejlődése; Kozma Tamás: Vezetők képzése; Szabó Mária: Együtt a hétköznapokban

III/3 – 1994 ŐSZ » TANTERV

Szebenyi Péter: Tantervkészítés egykor és most; Ballér Endre: Tantervelméleti paradigmaváltás; Nagy József: Tanterv és személyiségfejlesztés; Báthory Zoltán: Kötélhúzás a tantervpolitikában; Kelemen Elemér: Tantervpolitika, tantervkészítés » HAZAI KÖRKÉP Annási Ferenc: Szerkezeti, szervezési és tantervi változások; Liskó Ilona & Tót Éva: Tantervbörze az iskolákban; Fürstné Kólyi Erzsébet & Sipos Endre: Tantervi anarchia felé » TANTERVKÉSZÍTÉSI MŰHELYEK Forgács Anna & Horváth Zsuzsanna: A tantervszerkesztés dilemmái; Hoffmann Rózsa: Helyi tanterv egy nyolcosztályos gimnáziumban; » INTERJÚ Korzenszky Richárd az ökumenikus tantervről » EAST-CENTRAL EUROPE Robert D. Reisz: Romanian Higher Education in Transition; Vratislav Capek: School and Education in the Czech Republic; Janusz Rulka: Educational Reforms in Poland » DOKUMENTUM A tanterv: jelentés és tartalom » SZEMLE Martin Lawn: Könyvek az angol Nemzeti Alap-tantervről; Szabó László Tamás: Tanterv és politika; Setényi János: Üzenet a palackból; Horváth Attila: „Vigyázz Amerika”; Tót Éva: A szakszargon dzsungelében

III/4 – 1994 TÉL » TANKÖNYV

Nagy Péter Tibor: Tankönyvpolitika a kilencvenes években; Karlovitz János: Magyar tankönyvvilág; Györgyi Zoltán: Tankönyvpiac; Kozma Tamás: Tankönyv a felsőoktatásban; Nahalka István: Tankönyv a természettudományos nevelésben; Tót Éva: Tankönyv a szakképzésben » HISTÓRIA Szebenyi Péter: Fejezetek a tankönyvjóvágyás történetéből; Szabolcs Ottó: Nemzetközi tankönyvegyeztetések » JEGYZET » INTERJÚ TANKÖNYVKIADÓKKAL: Danka Attila, Oroszlány Péter, Várhelyi István » EAST-CENTRAL EUROPE Common Legacies and the Struggle to Reform; Transformation Initiative for the Humanities and Social Sciences » DOKUMENTUM Értékelési szempontok a tankönyvek bírálatához és jóváhagyásához; A Tanterv-, Tankönyv- és Taneszköztanács Szerkezeti és Működési Szabályzata; Kádárné Fülöp Judit: Világbanki tankönyvhitel » KUTATÁS KÖZBEN Szemerszki Mariann: A főiskolai és egyetemi tankönyvadás motívációi; Szemerszki Mariann: A tankönyvpiacról, iskolai tankönyvrendelésekről; Tót Éva: Beiskolázás a világbanki szakképzésben; Fehérvári Anikó: A fiatal munkanélküliek vágyai és esélyei » SZEMLE Horváth Zsuzsanna: Milyen könyv a tankönyv?; Setényi János: Tankönyvpolitika; Kovács Katalin: Mit ne olvasson Jancsika?; Nagy Mária: Politikai változások és az oktatás Kelet-Európában

III/3 – 1994 ŐSZ » TANTERV

Szebenyi Péter: Tantervkészítés egykor és most; Ballér Endre: Tantervelméleti paradigmaváltás; Nagy József: Tanterv és személyiségfejlesztés; Báthory Zoltán: Kötélhúzás a tantervpolitikában; Kelemen Elemér: Tantervpolitika, tantervkészítés » HAZAI KÖRKÉP Annási Ferenc: Szerkezeti, szervezési és tantervi változások; Liskó Ilona & Tót Éva: Tantervbörze az iskolákban; Fürstné Kólyi Erzsébet & Sipos Endre: Tantervi anarchia felé » TANTERVKÉSZÍTÉSI MŰHELYEK Forgács Anna & Horváth Zsuzsanna: A tantervszerkesztés dilemmái; Hoffmann Rózsa: Helyi tanterv egy nyolcosztályos gimnáziumban; » INTERJÚ Korzenszky Richárd az ökumenikus tantervről » EAST-CENTRAL EUROPE Robert D. Reisz: Romanian Higher Education in Transition; Vratislav Capek: School and Education in the Czech Republic; Janusz Rulka: Educational Reforms in Poland » DOKUMENTUM A tanterv: jelentés és tartalom » SZEMLE Martin Lawn: Könyvek az angol Nemzeti Alap-tantervről; Szabó László Tamás: Tanterv és politika; Setényi János: Üzenet a palackból; Horváth Attila: „Vigyázz Amerika”; Tót Éva: A szakszargon dzsungelében

III/4 – 1994 TÉL » TANKÖNYV

Nagy Péter Tibor: Tankönyvpolitika a kilencvenes években; Karlovitz János: Magyar tankönyvvilág; Györgyi Zoltán: Tankönyvpiac; Kozma Tamás: Tankönyv a felsőoktatásban; Nahalka István: Tankönyv a természettudományos nevelésben; Tót Éva: Tankönyv a szakképzésben » HISTÓRIA Szebenyi Péter: Fejezetek a tankönyvjóvágyás történetéből; Szabolcs Ottó: Nemzetközi tankönyvegyeztetések » JEGYZET » INTERJÚ TANKÖNYVKIADÓKKAL: Danka Attila, Oroszlány Péter, Várhelyi István » EAST-CENTRAL EUROPE Common Legacies and the Struggle to Reform; Transformation Initiative for the Humanities and Social Sciences » DOKUMENTUM Értékelési szempontok a tankönyvek bírálatához és jóváhagyásához; A Tanterv-, Tankönyv- és Taneszköztanács Szerkezeti és Működési Szabályzata; Kádárné Fülöp Judit: Világbanki tankönyvhitel » KUTATÁS KÖZBEN Szemerszki Mariann: A főiskolai és egyetemi tankönyvadás motívációi; Szemerszki Mariann: A tankönyvpiacról, iskolai tankönyvrendelésekről; Tót Éva: Beiskolázás a világbanki szakképzésben; Fehérvári Anikó: A fiatal munkanélküliek vágyai és esélyei » SZEMLE Horváth Zsuzsanna: Milyen könyv a tankönyv?; Setényi János: Tankönyvpolitika; Kovács Katalin: Mit ne olvasson Jancsika?; Nagy Mária: Politikai változások és az oktatás Kelet-Európában

IV/1 – 1995 TAVASZ » ÖNKORMÁNYZATOK

Halász Gábor: Decentralizáció és helyi felelősség; Szamel Katalin: Közigazgatásunk gondjai; Drahos Péter & Setényi János: Kényszerpályán; Szabó László: Pedagógiai szolgáltatások; Péteri Gábor: Oktatás az önkormányzati költségvetésben; Forray R. Katalin: Önkormányzatok és kisiskolák; Nagy Péter Tibor: Centralizációs és decentralizációs trendek; Wallin & Lindblad & Berg: Merre tart a svéd iskola? » HELYI KONFLIKTUSOK Pócze Gábor: Iskolaátadás Pestszentlőrincen; Györgyi Zoltán: Gazdátlan magániskolák; Fehérvári Anikó: Önkormányzati négykezes; Imre Anna: Kistérségi iskolák a lehatáron » EAST-CENTRAL EUROPE César Berza: Dialogue on Reforms » DOKUMENTUM A nemzeti információs infrastruktúra alkalmazási területeinek kulcskérdései » KUTATÁS KÖZBEN Junghaus Ibolya: Önkormányzati választás; Az oktatás költségei az önkormányzatokban és az intézményekben; Szemerszki Mariann: Tanár-közvéleménykutatás '94 május » SZEMLE Nagy Mária: Önkormányzatokkal vagy nélkülük?; Kozma Tamás: Iskola és település reditívus; Limbacher László: OECD-indikátorok; Bajomi Iván: Stratégiaalkotás és kompromisszumkötés; Drahos Péter: De – centralizáció?

IV/2 – 1995 NYÁR » IFJÚSÁG

Gábor Kálmán: Az ifjúságkutatás irányai a kilencvenes években; Kozma Tamás: Ifjúság és oktatás; Liskó Ilona: Akik a statisztikából kimaradnak; Biró A. Zoltán: Generációs kapcsolatok székegyföldi lokális közösségekben; Mátyás Melinda: Narancsú citrom vagy citromízű narancs?; Ladányi Andor: Egyetemi ifjúsági szer-